

ЩИРО МОВЛЕНЕ СЛОВО.

«Изяслав.., перешед Горину и ту ста на Хотрин оттоле же пойде ко Коречьску. И корчане же вышедше с радостью и поклониша ему». Так Іпатівський літопис під 1150 роком вперше згадує поселення Корець у зв'язку з походом великого київського князя Ізяслава під час міжусобної війни з Володимир - суздальським князем Юрієм Долгоруким. Чи був Корець тоді укріпленим містом, чи звичайним селом — точно невідомо. В 1258 році тут певний час стояв з своєю дружиною Данило Галицький, готуючи оборону від монголо-татар, що підтверджує стратегічне значення розміщення Корця.

З 1380 року Корець — у володінні впливового князя Федора Острозького, який на місці старого городища велів звести добре укріплений замок, що став «воротами» з Києва на Волинь. Але позаяк у цій ролі Корець нерідко піддавався спустошливим набігам татарів, то князі тут не мешкали, віддаючи перевагу Острогу.

Як довго Острозькі володіли Корцем, історичні джерела умовчують, та вже з XV століття містечко знаходилось у власності князів Корецьких, останній представник роду яких вмер, не залишивши нащадків, у 1651 році.

Ненадовго Корець переходить до Лещинських, потім до князів Чарторийських з Клевани, котрі стали зватися Чарторийськими з Корця. При останньому з корецьких власників цього роду Йосифу Чарторийському, стольнику Великого князівства Литовського, в кінці XVIII століття зuboжілий було Корець став у один ряд з кращими містечками краю.

Цьому сприяла гучна слава збудованого тут фарфорового заводу. Відомо, що в 1793 році на ньому було зайнято більше тисячі робітників під керівництвом досвідчених французьких майстрів- братів Франциска та Михайла Мезерів. Корецький фарфор, за свідченням сучасників, нічим не поступався саксонському і переважав віденський.

Вигідна мануфактура приносила хазяїну великі прибутки, але в кінці 1796 року пожежа знищила підприємство з усією його власністю.

Запросивши в 1804 році на посаду директора фабрики севрського майстра Мєро, І. Чарторийський спробував відродити славу корецького фарфору. В складеній 1811 року рукописній передумові до Атласа Волинської губернії невідомий автор написав, що «фарфоровая и фаянсовая фабрики в местечке Корце заведенные, не менее достойны примечания: в них выделяется множество столовой посуды, чайных и кофейных приборов и продается за весьма умеренную цену внутри губернии, расходуется оной довольно и сверх того с соседних губерний в большом количестве приезжают покупщики за оной и платят наличными деньгами». Але після смерті власника в 1810 році виробництво знову почало занепадати і в 1831 році було остаточно припинено.

Після третього переділу (Польщі Корець стає волосним центром Новоград-Волинського уїзду Волинської губернії, поступово втрачає своє господарське й торгове значення.

Сьогодні Корець — невелике, тихе містечко, районний центр у східній частині Ровенської області, що лежить на автомагістралі Київ—Львів (вона довгим променем перетинає місто). До Корця притулились два села, а точніше передмістя — Жадківка з півдня і Новий Корець із заходу, адміністративно самостійні, але планомірно злиті з містом.

Дивний красою ландшафт створила природа там, де розмістився Корець з півдня на північ, утворюючи цікавий меандр. Нешвидко несе свої води сріблястий Корчик — річка, на перший погляд, слабосильна, але дуже настирлива. Завдяки цій її рисі серед горбів і підвищень за багато літ з'явився мальовничий каньон з більш вищим і кам'янистим правим берегом. Під однією з скель вириваються із земних глибин кілька чистих джерел, що струменять кришталеvim потоком цілорічно.

Головна архітектурно - історична пам'ятка Корця, безумовно, руїни старого замку — там, де Корчик, дугою пробивши собі дорогу в могутніх виходах граніту, утворює високий, що видався на захід, мис з невеликим майданчиком нагорі (вулиця Замкова). Ніби магнітом притягують до себе подорожнього загадкові віковічні руїни — німі свідки колишньої магнатської слави й титанічної праці підневільних будівничих. Заснований на цьому місці ще Острозькими дерев'яний замок волинський воєвода Богуш Корецький у першій половині XVI століття зміцнив мурами (кам'яними стінами), їх руїновані фрагменти, складені з величезних валунів і ніби виростаючі з гранітних скель, добре видно з південно-західного підніжжя замку. З боку материка фортеця була оточена глибоким ровом, глибоким настільки, що в історичній літературі зустрічаються явно перебільшені версії про наповнення його водами Корчика. Через цей рів, що частково зберігся, вів до твердині підйомний міст. Пізніше, в XVII столітті, а потім у XVIII столітті, замок суттєво перебудовувався. Остання, найобширніша перебудова припадає на 1780-і роки, її здійснили Чарторийські, внаслідок чого замок був пристосований під князівський палац з барочною деталізацією. Залишки зовнішніх цегляних стін цього замку дійшли до наших днів. З того часу зберігся і чотирьохарковий камінний міст, що з'єднав замок-палац з містечком,

У 1832 році цей двірцево-замковий комплекс серйозно потерпів від великої пожежі, після чого більше не відбудовувався. Уже в руїнах постав він перед Т. Шевченком, який здійснював поїздку по Волині в 1846 році. Таким він зафіксований і на літографії в альбомі Н. Орди.

Відразу ж за камінним мостом, перекинутим через напівзасипаний, але все ще глибокий, рів, піднімається триярусна квадратна башта з в'їзною брамою (воротами): її строгий вертикальний об'єм на квадратній основі, що домінував у замковому ансамблі, далекий від зразків» оборонної архітектури, їй притаманні всі риси світської архітектури. Невеличкі лучкові фронти завершують плоскості стін башти, охоплюючи круглі вікна, в одному з яких колись були встановлені куранти.

Немов гігантські театральні декорації, фланкують з півночі на південь в'їзну башту залишки зовнішніх стін палацу із зяючими віконними ямами. Поміж руїн то тут, то там чорніють проваллями темні підземелля, з добре збереженими циліндровими кам'яними зводами із рваного буту, що залишився, більше всього, від кріпосного замку Корецьких. На зовнішньому майданчику замку видні подекуди виходи фундаментів, що простяглися з півдня на північ і ділили його територію на дві майже рівні частини. Ці смутні сліди нагадують про існування тут жилого корпусу. (Поруч була замкова церква, збудована при Корецьких, від якої не зосталось й сліду)

Із західного краю замку відкривається чарівна панорама долини Корчика, Відразу ж навпроти, на другому боці річки, ніби шкатулка на гранітному постаменті, здіймається дерев'яна Козьмодем'янська церква, побудована в 1897 році на місці захирілої. Чимось казковим віє і від зарослих дикими кущами руїн, і від неповторного, століттями формованого пейзажу.

На північ від замку, майже впритул до головної вулиці міста, присунувся важкий об'єм Миколаївської церкви, збудованої в 1834 році. В основі композиції її плану лежить типова для волинської культової архітектури трьохчастинна структура з дещо розширеною і підвищеною середньою частиною. Але характер зовнішнього убранства і деталей забудови, безумовно, відносять її до загальної течії класицизму в провінціальній російській архітектурі першої третини XIX століття. Середній об'єм церкви увінчаний величезним, злегка пониженим куполом.

З північної та південної сторін прибудовані два портики дорічного ордеру зі спареними колонами на п'єдесталах. Верхня аттикова частина середнього об'єму, що здіймається над портиками, з трьох боків оформлена величезними напівциркульними люнетами, що освічують підкупольний простір. Із західного боку, де розміщений головний вхід, влаштований чотириколонний портик. Над ним розміщена дзвінниця, що колись мала високий гострий шпиль.

Біля Миколаївської церкви, ближче до Корця, стоїть малий палац й. Чарторийського (добре зберігся), збудований у 1788 році з чітким наміром надати цій споруді світський характер, на противагу просторово ізольованому, відокремленому положенню старого палацового замку» Широкий покатий партер об'єднує двоповерхову побудову з головною вулицею Корця, що мало свідчити про добрий намір і суспільський статус Корецького магната, який турбувався про благоустрій містечка.

Навпроти малого палацу, на другому боці вулиці, видно двоповерхову будівлю, що належала колишньому Воскресенському монастирю базиліанів, заснованому в 1616 році. Будівля сильно постаріла — колишній корпус монастирських келій з частково зберігшимися на рівні першого поверху хрестовими зводами. Побудовані келії в 1764—1767 роках у стилі пізнього барокко. Весь нелишний декор зосереджений на східному фасаді будівлі, де колись був головний вхід, у монастир. Нині закритий огорожею і незavidними господарськими спорудами.

На лівому березі Корчика, уже на території передмістя Новий Корець, трохи північніше Козьмодем'янської церкви, на невисокому підвищенні розмістився приходський костьол Святого Антонія, обнесений цегляною огорожею. Костьол на цьому місці був заснований Корецькими ще в 1533 році. Пізніше він перебудовувався (1706 і 1916 рр.). В наш час це скромний, зберігший свою особливу виразність, твір барочної архітектури. Орієнтований алтарною частиною на захід, основний об'єм костьолу доповнений прибудованою до південного нефа високою восьмигранною часовнею, покритою куполом з чотирма люкарнами. В свою чергу купол завершує світловий восьмигранний барабан з парними волютами між вікнами.

Деякі дослідники вважають, що об'єм часовні є старою алтарною частиною початкового храму, де пізніше із заходу та сходу був прибудований основний нинішній об'єм із входом з східного боку. Ще не так давно шипець костьолу прикрашав високий двоярусний фіал (нині не існує). У південній частині зовнішньої огорожі розміщені вхід та досить міцна дзвінниця з трьома щілевидними арками для дзвонів.

Великим архітектурним ансамблем Корця є жіночий Свято-Троїцький монастир, впритул примкнувший до головної вулиці у східній частині міста. Заснований він у 1620 році як францисканський кляштор Карлом Корецьким, який і закінчив будівництво барочного костьолу. Це була трьохнефна базиліка з відчутно виступаючою на схід напівциркулярною апсидою.

Майже одночасно з будівництвом костьолу з півночі до нього прибудовується планово Г-подібний корпус монаських келій, спочатку одноповерховий, а в XVIII столітті надбудований другим поверхом.

Після політичних хвилювань 1830 року францисканський костьол ліквідується і освячується як Троїцька церква. Для надання колишньому костьолу «православних» рис у другій половині XIX століття його західний фасад надбудовується дерев'яною баштою з високим шатром, а зі східного боку над середнім нефом зводиться псевдочетверик з п'ятьма

главами непропорційно дрібними у співвідношенні з об'ємом всього храму. В 1863 році весь кляштор передається жіночому Свято-Троїцькому монастирю.

На межі століть архітектурний комплекс доповнюється новими спорудами, зокрема надвратною дзвіницею (1905) і теплою Іоанно - Предтечною церквою (1890). Сьогодні лише двоповерховий корпус з хрестовими зводами над першим поверхом і незамислуватими віконними наличниками на фасадах зберіг в значній мірі старий вигляд. Та ще на західному фасаді Троїцької церкви відчутним дисонансом до всього архітектурного оточення виділяється досить крупний барочний портал з розкріпованим фронтоном — «реліктовий» фрагмент давно ліквідованого костюлу францисканців.

В цілому ж нинішній вигляд монастиря типовий для провінціальної культової архітектури кінця XIX — початку XX століття, коли поширені були формоутворюючі засоби «російського стилю»: багаточисельні кокошники, шатрові покриття з маленькими главками, декоративні колонки з перехопленнями й диньками, різноманітні горизонтальні пояски та інша атрибутика,

І все ж одне місце на монастирському подвір'ї мимоволі привертає увагу. Біля апсиди Троїцького храму невелика дбайливо доглянута могила, надгробок з полірованого граніту, напис позолочений: «Анна Алексеевна Андро, рожденная Оленина».

Так, тут покоїться прах тієї Аннет Оленіної, якій великий поет Росії присвятив «оленінський цикл» віршів («Город пышный...», «Ее глаза», «Ты и вы», «Приметы», «Что в имени тебе моем...» та інші).

Дочка відомого мецената, президента Академії мистецтв і директора публічної бібліотеки О. М. Оленіна розбудила у 29-літнього Пушкіна, який щойно повернувся у Петербург з південного заслання, сильні й ніжні почуття. Весною 1828 року поет часто бував у Оленіних, пов'язував з юною красунею потаємні мрії про сімейне щастя.

Якось Пушкін почув у будинку Оленіних оброблену М. І. Глінкою грузинську мелодію. Анна Олексіївна прекрасно наспівала її. Тоді ж народився поетичний шедевр «Не пой, красавица, при мне.»

В іншому вірші закоханий поет захоплено писав:

«Зачем твой дивный карандаш

Рисует мой арапский профиль?

Хоть ты векам его предашь,

Его освищет Мефистофель.

Рисуй Олениной черты.

В жару сердечных вдохновений,

Лишь юности и красоты

Поклонником быть должен гений».

Останні роки життя Анна Олексіївна Андро провела в Корці та Деражні, де мешкали її діти, внуки. У спогадах старожилів до нас дійшов образ доброї, набожної бабусі, щедро благодворившої Свято-Троїцькому монастирю, що в знак поваги прийняв її прах на вічний спокій.

Ще далі в бік Києва, біля дороги, видніється невелика кладовищна Георгіївська церква. Про дату її побудови даних нема, відомо лише, що вона суттєво обновлена в 1877 році, коли, очевидно, і з'явилися характерне п'ятиглавіє і дзвіниця, прибудована зі сторони головного входу.

В західному передмісті, в Новому Корці, відомому з літописів ще з домонгольської пори, знаходиться непримітна мініатюрна кладовищна Ільїнська церква. Її будівництво датується в найновіших дослідженнях 1595 роком. Цей скромний пам'ятник цікавий і цінний як приклад архаїчного, нині так рідко зустрічаючогося двохзрубного храму (невелика прибудова з заходу — пізнішого походження).

Великий зруб зберіг древню конструкцію покриття у вигляді рубленого чотирьохгранного шатра з пологими схилами без верхнього освітлення. Покрівля церкви колись була з дранки, пізніше замінена залізними листами.

Не дивлячись на нові нашарування в XIX столітті (західні сіни, декоративна главка над шатром, зовнішня обшивка стін зрубу), ця непримітна споруда відноситься до тих невіддільних ланок раннього етапу еволюції дерев'яних храмів, що визначали пізніше появу складніших і виразніших композиційних вирішень.

В Корці можна оглянути ще дві дерев'яні церкви — Вознесенську в Жадківці (1886) і П'ятницьку в Новому Корці, збудовану в 1911—1914 роках на місці старої церкви. Відіграючи, безсумнівно, важливу і активну роль у створенні силуету міста, обидві будови постають, однак, всього лише сухуватими, раціоналізованими версіями «неоросійського стилю», близькими по духу та архітектурним формам комплексу Свято-Троїцького монастиря.

Якщо ви, знайомлячись з Корцем, обійшли випадково стороною місцевий філіал Ровенського краєзнавчого музею, обов'язково огляньте його небагату раритетами, але від цього не менш цікаву експозицію.

За 22 кілометри на захід від Корця, на обох берегах невеличкої річки Стави, розміщені Великі Межирічі, раніше звані Межирічами Корецькими (на відміну від Острозьких). Свою теперішню назву село виправдовує цілком — дійсно велике й ніби затиснуто в межиріччя. З одного боку в'ється вузька річка Стави, з другої—права її притока, майже струмок.

Перша згадка про Великі Межирічі відноситься до 1544 року, коли вони входили у володіння князів Корецьких. До початку XVII століття Корецькі звели тут замок, зміцнивши його камінними стінами і оточивши земляними ровами. Пізніше, в 1650 році, містечко стає вотчиною великих волинських магнатів — Любомирських, котрі заснували тут римсько-католицький колегіум ордену піарів і вбудували при ньому костьол Святого Антонія.

У 1733 році Межирічі перейшли до овруцького старости Яна Отецького, який на місці руїн старого замку Любомирських будує чудовий палац, що стає його головною резиденцією. Після смерті Яна в 1814 році Межирічі дісталися його старшому сину Ю. Він діяльно допомагав місцевим школам, підбирав для них вчителів, заснував перший у краю ботанічний сад. При дворі багатого пана грала дворова капела. У 1831 році за участь магната у польському повстанні російський уряд конфіскував маєток.

І костьол Святого Антонія, і колишній палац Отецького, де зараз допоміжна школа-інтернат, збереглися до наших днів. Ці пам'ятники архітектури в одному ряду з найяскравішими творами всього волинського будівництва; кожен, зрозуміло, в своєму стилі, у своїй самобутній образності.

Ще в XVI столітті на місці теперішнього костюлу Святого Антонія князь Костянтин Острозький, котрий володів межиріцькими землями на правах закладу, побудував невеликий костюл і «посадив» при ньому ксьондза.

У 1601 році будову знищила пожежа, і лише в 1702 році почалось спорудження нового кам'яного храму. Для цього тодішні власники Межиріч Любомирські запросили польського архітектора, майстра любомльського цеху мулярів і каменотесів Войцеха Ленартовича. Темпи будівництва були неспішними, роботи не раз припинялись, і посвячення костюлу відбулося лише в 1725 році. Після ліквідації піарського кляштора в 1853 році костюл перетворено в парафіяльний.

За своєю образною характеристикою межиріцький костюл — яскравий приклад католицького храму барочної архітектури, або, як її ще називали тоді, «єзуїтської архітектури», що активно утверджувалася на західноукраїнських землях монашими орденами — в даному випадку орденом піарів.

Як тип тринефної базиліки, найтиповішої для костельної побудови на Волині, архітектура костюлу розкривається перш за все у його фасадній композиції — звичайній для такого типу будов, чітка симетрія, виразно акцентований порталом головний вхід, дві рівновеликі башти з боків увінчаного фронтона, строго прокреслений на стінах ритм пілястр і горизонтальних поясів — усе це разом надає об'єкту величчю й спрямованості увись.

Це відчуття стає ще сильнішим завдяки свідомо порушеним пропорціям фасадних елементів, де домінує нижній ярус, з-за чого навіть пілястри вийшли незвично високі та вузькі. В одній з башт колись знаходились дзвони, в другій — годинник.

Від старих, прилягаючих колись до костюлу, піарських будинків не залишилось і сліду, навіть руїн. Лише із західного алтарного боку завдяки злиттю з основним об'ємом костюлу збереглась двоповерхова прибудова піарської школи, на першому поверсі якої був так званий екзаменаційний зал, на другому — бібліотека. Спустившись в проріз цоколя з північного боку, можна оглянути простору крипту зі схованими в сирій темряві величезними хрестовими склепіннями на низьких стовпах-опорах.

Внутрішнє оздоблення костюлу, що зберегло ще сліди колишнього багатства, поступово приходить у запустіння. Добре «прочитується» ліпнина стін, колон і склепіння. Але уже перекошилися і частково зруйновані пишні різьблені кіюти, скололися дерев'яні архітектурні деталі покривши пильним шаром уламків напіврозібрану паркетну підлогу. Місцями продірявлена покрівля гуркоче при вітрі листами покрівельного заліза.

На північній підвищеній частині села, де колись стриміли замкові укріплення, здалеку видно класичні зразки волинської садибної архітектури періоду раннього класицизму.

З історією створення цього неординарного архітектурного твору зв'язано ІМ'Я відомого зодчого Доменіка Мерліні (1730— 1797) — рдного з головних представників класицизму в Польщі (варшавські палаци «Крулікарня», Лазенківський та ін.). Італієць за походженням, він, йоли йому ще не сповнилось і 20 літ, переїхавши у Польщу, де і провів усе творче життя, почавши його учнем і помічником Я. Фонтани (закінчив блискучу кар'єру з титулом архітектора Речі Посполитої).

Крім офіційної служби, Мерліні мав обширну приватну клієнтуру, до того ж виключно серед аристократів, вважався архітектором двору та магнатських сфер.

Чимало працював він і на периферії. Зокрема, відомі три його роботи і на Україні: палац І. Менччинського в Пеняках (нині село на Львівщині), перебудова палацу Любомирських у Дубно (1780-і роки) і, нарешті,- садиба Отецьких у Великих Межирічах (1789 р.).

Підкреслена парадність палацово - садибного ансамблю досягнута особливим просторовим розміщенням його об'ємів, згрупованих симетрично композиційній вісі, зорієнтованій на історичне ядро містечка. У центральній частині садиби знаходиться головний двоповерховий корпус палацу. З обох сторін від нього розміщені зсунуті в глибину ділянки скромніші, двоповерхові флігери, з'єднані з головним корпусом дугоподібними галереями-переходами. Вхід у палац з північного боку відмічений витонченим щодо пропорцій портиком іонічного ордеру. По осі портика на рівні стелі влаштований високий мезонін з трьома люнетами.

З південного боку до будови приставлений шестиколонний портик з балконом на рівні другого поверху, з парадними зовнішніми сходами.

Колись сюди пролягала широка впорядкована алея, що починалась біля підніжжя горба. Тоді тут дзеркалом блищав під сонцем невеликий штучний ставок, оточений парковою зеленню, алейками для відпочиваючих, бесідками. Нині це напівзасипане озерце майже зачало, лише старезні верби нагадують про його свіжість та красу.

У внутрішньому оздобленні палацу захоплює вишуканістю ліпка парадного залу на другому поверсі, що теж збереглася не повністю (втрачена орнаментика стелі);.

У Великих Межирічах, в східній частині села, стоїть дерев'яна Петропавловська церква (1848), в архітектурі якої відбився перехідний етап від згасаючого класицизму до зародженого неоросійського стилізаторства.

З Великих Межиріч дорога пролягла у Невірків — сусіднє село, розміщене за п'ять кілометрів на захід.

Уважно придивившись, на околиці села, справа від дороги вдалині побачите вітряк. Ще якихось 50 літ тому цей тип будов був досить розповсюдженим на Волині, хоч і поступався в господарській значимості своєму надійнішому «конкуренту» — водяному млину. Час не пожалів цього «трудівника». Провалилась у багатьох місцях обшивка світить порожнім каркасом вітряк, навіть стежки заросли сюди.

За типом цей вітряк відноситься до обширної групи так званих «стовпівок», у яких млин крутиться на вітрі навколо вертикальної вісі, тобто вся споруда тримається, по суті, на одному-єдиному стовпі. Для її повороту з протилежної крилам сторони прилаштоване довге коромисло. Але на відміну від високих, більш виразних і яскравіших північноросійських «стовпівок» на «ряжахю- кострах» цей тип має низько опущену підлогу (тут не збереглася) і зовнішню обшивку стін, що доходить майже до самого низу, з-за чого здається, що млин сперся на землю всім своїм обсягом.

Не дивлячись на відкритість вітрам і дощам, в цілому конструктивні вузли млина збереглися непогано. Особливе враження від внутрішньої вісі-стійки, що впирається у могутню хрестовину з детально прорубаними укосинами.

У центрі Невіркова, неподалік від срібного ставка, здіймається важкою, грузною масою домініканський костьол, побудований у 1807 році турботами уже відомого нам Яна Отецького. Про це свідчить напис по-польськи над сандриком головного входу: «С даров твоих, боже, жертвует тебе Ян Стецкий, 1807».

Точно невідомо, що розумів провінціальний магнат під «божим даром», але фарисейський зміст в присвяті місцевого «данайця» досить чіткий.

Костьол будувався на місці старого дерев'яного храму при домініканському монастирі, заснованому тут в кінці XVII століття. У 1832 році після скасування монастиря храм був перетворений в фару (парафіальний костьол). І в загальних архітектурних частинах, і в деталюванні будова наділена яскраво виявленими класичними рисами. Перед головним фасадом прибудований високий чотириколонний портик з незвично гострим трикутним фронтоном. Нижня частина стіни прокреслена горизонтальними, тягами спрощеного русла. Композиція бічних (східного і південного) фасадів також симетрична, що, мабуть, було продиктовано не стільки можливостями зовнішнього виявлення внутрішньої структури храму, скільки чисто стилістичними міркуваннями образної строгості й врівноваженості.

Відмінні елементи бічних фасадів — триарочні прорізи-люнети, оформлені рустованими наличниками. За люнетами розміщені бокові нефи. Центральний неф храму вище і ширше бічних і включає зі сходу вбудовані хори на (чотирьох колонках, а із заходу аітарний простір, обмежений з боків коло» нами корінфського ордера.

Колись Невірків славився, як і багато інших волинських містечок, чудовим парком, закладеним відомим у краю майстром Д. Міклером (Маклером).

От і закінчилась наша розповідь про прекрасні й архітектурні визначні місця Корецького району (далеко не всі). Висновок із побаченого один: потребують допомоги переважна більшість пам'яток. Не покидає-таки надія, що читачі, керівники, орендатори візьмуть діяльну участь у охороні й підтримці цих об'єктів вітчизняної культури. Щоб усі безцінні багатства, волею часу отримані нами в дар від минулого, були унаслідовані вдячною пам'яттю нащадків, щоб, ніколи не заросли байдужістю дороги до прекрасного.

П. РИЧКОВ. «Дорогами южной Ровенщины»